

HØJKONJUNKTUR

Hele det nordlige og vestlige Europa var fra 1950 kendetegnet af en høj økonomisk vækst. I Danmark betød det, at arbejdsstyrken fra 1950 til 1972 blev udvidet med 400.000 personer - dvs. en udvidelse på 20 %.

Store årgange, der kom på arbejdsmarkedet fra midten af 1950erne, øgede arbejdsstyrken, ligesom kvinderne især i 1960erne i stigende grad kom på arbejdsmarkedet. Alligevel var den indenlandske arbejdsstyrke ikke stor nok til at dække behovet.

Dette problem blev i øvrigt forværret af faldende arbejdstid, udvidede feriekraav, tidligere pensionering og længere uddannelser – alt sammen træk, der gjorde arbejdsstyrken mindre. Samtidig eksploderede den offentlige sektor. Antallet af offentligt beskæftigede blev fordoblet. Det betød, at industrien havde vanskeligt ved at få arbejdskraft nok.

Løsningen på behovet for arbejdskraft i industrien kunne være teknologiske investeringer, men også import af arbejdskraft fra lande med høj arbejdsløshed kunne være en måde at få gennemført produktionen, og det blev i høj grad en kombination af de to løsninger, der betød immigration af fremmedarbejdere i 1960erne og 1970erne.

Foto: Uwe Bødewadt.

Drømmen om penge og eventyr

En række lande som Tyrkiet, Jugoslavien, Italien og senere i fjernere lande som Marokko og Pakistan oplevede ikke samme vækst. Befolkningstætheden var relativt høj, og arbejdsløsheden var stor. Udviklingen i industrien var langsom, og flertallet var beskæftiget i landbruget. Det betød, at det blev attraktivt at tage til udlandet og tjene penge.

I 1965 blev der skønnet, at der var i alt 5,4 millioner fremmedarbejdere i Europa. I begyndelsen af 1970erne var dette tal steget til mellem 7-8 millioner og i slutningen af 1970erne var der mellem 10-12 millioner fremmedarbejdere i Vest- og Nordeuropa. Udviklingen gik stærkt. I 1965 var der således ca. 15.000 arbejdere fra Jugoslavien i udlandet, mens der 6 år senere, i 1971, var 682.000 jugoslaver, der arbejdede udenfor Jugoslavien

For og imod

Ideen om at importere arbejdskraft på tværs af grænser blev af nogle rost som et eksempel på arbejdskraftens frie bevægelighed i en stadigt mere globaliseret verden. Samtidig blev det fremhævet, at den vestlige verden derved hjalp mindre heldigt stillede lande, fordi arbejderne bragte både viden og fremmed valuta til landene.

Skeptikere fastholdt, at det var problematisk både for donorlande og for modtagerlande at importere arbejdskraft. For donorlandene betød udvandringen bl.a., at befolkningssammensætningen blev skæv, når en bestemt gruppe af arbejdsstyrken rejste udenlands. Det kunne medføre, at udviklingen i hjemlandet blev sat i stå.

Samtidig viste erfaringer, at fremmedarbejderne oftest ikke hjembragte brugbar viden, fordi de fortrinsvis var beskæftiget i ufaglærte jobs. Når fremmedarbejderne kom hjem nedsatte de sig oftest som selvstændige i serviceerhverv, og således blev de eventuelt tillærte færdigheder ikke udnyttet. Heller ikke valutatilførslen var udelukkende positiv. I begyndelsen af 1970erne kom ca. 1/3 af Tyrkiets årlige

valutaindtægter fra penge sendt hjem fra fremmedarbejdere i udlandet. Imidlertid blev pengene ofte brugt til importerede varer, der belastede handelsbalancen, i stedet for til investeringer i produktion o.lign.

Ikke bare arbejdskraft

For modtagerlandene betød importen af arbejdskraft først og fremmest en opretholdelse af den industrielle vækst, men de mange fremmedarbejdere medførte også et pres på boligmassen og udgifter til sprogundervisning osv. Samtidig blev det tydeligt, at import af arbejdskraft ikke helt kunne sammenlignes med import af varer. Arbejderne havde brug for fritidstilbud, skatteregler, familiesammenføring osv. Det var således hele mennesker, der kom til Danmark, ikke kun arbejdskraft.

Foto: Uwe Bødewadt.